

на творчість римських елегіків Катулла, Проперція, Овідія.

Як бачимо, давньогрецька елегія дуже різноманітна: патріотична, політично-дидактична, дидактична, суспільно-політична, філософська, любовно-міфологічна, міфологічна, любовна, або, як її ще називають, еротична. Елегія торкається практично всіх сфер життя. Що ж сприяло такому поширенню елегійного жанру? Існує декілька точок зору. Ми зупинимось на двох, які, на наш погляд, доповнюючи одна одну, дають відповідь на питання. "В міру того, як іонійці Малої Азії, а потім іонійці островів, втрачали первісну свою войовничість і піддавалися східним впливам і власним культурним прагненням покою, розкоші, елегія звертається від державних справ і бойових походів до інтересів приватного й особистого життя", — вважає В. Корш [10]. На думку Л. Фрізмана, "широта і різноманітність проблем, явищ, яких торкається елегія, в VII - VI ст. до н.е. обумовлюється, перш за все, нерозвиненістю інших літературних родів" [11]. Отже, у зв'язку зі зміною у суспільно-політичному житті країни і розвитком літературних жанрів у царині елегії поступово залишається кохання і всі ті почуття, що його супроводжують. Про це свідчать елегії александрійської епохи в грецькій літературі, про які вже йшла мова, і пізніше у римській.

SUMMARY

This article is devoted to one of the oldest lyrical literary genres, elegy.

Elegy "the song of sorrowful content" was brought from the ancient Greece in the seventh century B.C.

The author analyses the creation of the famous Greek investigators of elegy such as Kalins, Tirtea, Solona, Mimnerma and others.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Тіртеї. Елегії // Іноземна філологія. - 1975. - N 40. - С. 106.
2. Антична література: Хрестоматія / Упоряд. О. Білецький. - К., 1968. - С. 129-140.
3. Корш В.Ф. История греческой литературы // История всеобщей литературы. - С.-Пб., 1881. - С. 882.
4. Феогнід. Елегії // Іноземна філологія. - 1975. - N 40. - С. 107.
5. Корш В.Ф. История греческой литературы. - С. 883.
6. Зелоте руко. Збірка античної поезії / Упоряд. О. Білецький. - К., 1985. - С. 36.
7. Франко І. Повне зібрання творів: У 50 т. - К., 1981. - Т. 9. - С. 135.
8. Антична література: Хрестоматія. - С. 136.
9. Білецький О.І. Античні літератури // Антична література: Хрестоматія. - К., 1968. - С. 30.
10. Корш В.Ф. История греческой литературы. - С. 883.
11. Фризман Л.Г. Жизнь лирического жанра. - М., 1973. - С. 8.

Надійшла до редколегії 20 листопада 1995 року.

УДК 882

АССОЦИАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЛІРИКИ

*Николенко О. Н., доц., Орлова О.В., ст. преп.
(Полтавський пединститут)*

Лирика - это особый род литературы, в котором отображаются все движения человеческой души. По выражению Г. Гегеля, если в эпосе "поэту

служит содержанием отличный от него ... герой", то центральным "персонажем" лирического произведения оказывается сам его создатель и прежде всего - его внутренний мир. При этом лирическое переживание имеет вневременное содержание, оно, как правило, "заключено в настоящем" (Жан Поль) и способно вмещать смыслы, которые оказываются значимы для каждого человека. В лирике читатель "узнает" собственные мысли и чувства, он не просто проникает в мир авторских переживаний, а соотносит их со своим душевным состоянием и настроением. Как же возникает та внутренняя связь между художником и читателем, которая заставляет сердце "волноваться и страдать", ощущать "союз волшебных звуков чувств и дум"? Можно сказать, что при чтении лирики должен возникнуть волшебный союз между автором и его читателем, а узамы, которыми скрепляется этот союз, являются, прежде всего, литературные ассоциации.

Психологи первые обратили внимание на роль ассоциаций в процессе мышления, определив их как связь между двумя и более психическими образованиями (ощущениями, восприятиями, представлениями, идеями). Понятие литературной ассоциации практически не разработано. Литературный энциклопедический словарь дает лишь определение аллюзии как "одной из стилистических фигур, намекая на реальный политический, исторический или литературный факт, который предполагается общеизвестным" [1], а также реминисценции как "черт, наводящих на воспоминание о другом произведении", реминисценцией нередко является "невольное воспроизведение автором чужих образов или ритмико-синтаксических ходов" [1]. Однако аллюзия и реминисценция не могут охватить весь спектр ассоциаций, которые возникают в поэтическом произведении, не отражают единства и взаимосвязанности всех авторских и читательских представлений. На наш взгляд, литературная ассоциация - это взаимосвязь образов, мотивов, переживаний, выраженных в художественном произведении, с явлениями духовной культуры и реальной жизнью. Иными словами, литературная ассоциация возникает тогда, когда происходит пересечение того, что находится внутри произведения, с тем, что существует за его пределами - другими литературными источниками, историей, природой, живописью, музыкой, биографией писателя, жизненным опытом читателя и т. д. Связывая близкие или контрастные образы, мотивы, родственные по духу ритмы и интонации, перекликающиеся эпохи и культуры, литературные ассоциации создают уникальную поэтическую атмосферу. По выражению И. Бродского, "поэзия есть искусство ассоциаций, намеков, языковых и метафорических параллелей" [2].

Литературные ассоциации определяют идейно-эстетическое содержание произведения. Чем гениальнее художник, чем многозначнее его творение (а настоящее искусство всегда многозначно), тем больше оно порождает различных ассоциаций, а значит, имеет непреходящую эстетическую ценность. При этом следует различать авторские ассоциации, собственно и дающие толчок к творчеству, и читательские ассоциации, возникающие при чтении произведения. Расшифровка авторской "скорописи духа" (Б. Пастернак) пробуждает мысль и чувство читателя, в сотворчестве с которым М. Цветаева видела особый смысл: "Ничего не облегчить читателю, как не терплю, чтоб облегчали мне. Чтоб сам... ". Ассоциации читателя во многом зависят от его фоновых знаний или пресуппозиции, на которую ложатся литературные ассоциации. Знания читателя, его культурный уровень, эмоциональная восприимчивость, жизненный опыт создают новое прочтение

поэтического произведения.

Литературные ассоциации могут быть различны как по своему содержанию, так и по форме. Можно выделить такие виды литературных ассоциаций: содержательные - образные, идейно-тематические, исторические, жизненно - реальные; формальные - сюжетно-композиционные, ритмико-синтаксические. Указанные разновидности довольно условны, поскольку в рамках одного произведения трудно четко разграничить те или иные виды ассоциаций, слитых часто воедино, но условность литературоведческих понятий не всегда и не обязательно мешает их исследованию, а это особенно важно при изучении лирики, где ассоциации играют главнейшую роль и определяют характер анализа.

Ассоциативный анализ особо уместен при исследовании лирики XX века, насыщенной вечными образами, блуждающими мотивами, перекличками с культурой прошлых эпох. Роль культурологических ассоциаций заключается в создании определенной поэтической атмосферы, даже если намеченная автором связь до конца не ясна читателю. Как пишет Л. Гинзбург: "Самые сложные, самые разорванные ассоциации рассчитаны если не на расшифровку, то на воздействие" [3]. Ассоциативный анализ поэтому не комментирует текст, а связывает авторские и читательские мысли, чувства, эмоции в единое идейно-эстетическое целое. О. Мандельштам гоним в каждом поэтическом образе "пучек смыслов, который торчит из него в разные стороны, а не устремлен в одну официальную точку" [4]. Позволим себе продолжить мысль великого мастера литературных ассоциаций: "пучки смыслов "торчат" из поэтических образов в разные стороны при ближайшем рассмотрении, но с дистанции идейно-эстетической целостности произведения все разнообразие ассоциативных смыслов видится целенаправленным потоком. Попробуем доказать эту мысль, анализируя стихотворение самого Осипа Мандельштама "Жил Александр Герцевич..." и Бориса Пастернака "Гамлет".

Известное стихотворение Мандельштама "Жил Александр Герцевич..." вызывает ритмо-мелодические ассоциации с лермонтовской "Молитвой":

Жил Александр Герцевич,
Еврейский музыкант, -
Он Шуберта наворачивал,
Как чистый бриллиант.

Молитва

И власть, с утра до вечера,
Заученную вхруст,
Одну сонату вечную
Играл он наизусть...

В минуту жизни трудную
Теснится ль в сердце грусть:
Одну молитву чудную
Твержу я наизусть.

Вместе с интонацией в стихотворение Мандельштама переливается лермонтовская грусть, не только та, которая упоминается в "Молитве", но и грусть одинокого, гонимого поэта, ставшего жертвой сильных мира сего. Судьба Лермонтова созвучна судьбе Мандельштама 30-х годов, когда поэт все ближе чувствовал дыхание "века-волкодава" в свой затылок. В навеянной лермонтовскими ассоциациями атмосфере грусти, одиночества, незащитности становятся более понятными вопросы: "На улице темно?", "Чего там?"

Имя Шуберта вызывает ряд музыкальных ассоциаций, которые вводят тему бессмертия, вечного обновления искусства. Эта тема оттеняет и делает

еще безнадежнее судьбу ее верного служителя - еврейского музыканта, еврейского поэта... По мнению музыковеда Б.Каца [5] соната, которая исполняется Александром Герцевичем, - знаменитая песня Шуберта "Маргарита за прялкой". Перевод песни, сделанный Э. Губертом, перекликается со стихотворением Мандельштама, делая понятным появление итальяночки:

Пушай там итальяночка,
Покуда снег хрустит,
На узеньких на саночках
За Шубертом летит.

Зачем не могу я
За ним лететь
Любить и млеть,
И в поцелуе
С ним умереть.

Нам с музою-голубою
Не страшно умереть...

Музыка Шуберта, исполненная красоты, перед которой меркнет личное одиночество и враждебность окружающей жизни, становится в контексте стихотворения символом духовной свободы, освобождения - "не страшно умереть". Название песни вызывает ряд ассоциаций с круговращением (прялка, веретено), что отсылает читателя к излюбленному понятию поэта - "вселенского кругооборота", "медленного водоворота" - взаимосвязи мировой культуры как духовного опыта человечества. Александр Герцевич не просто играет, он "наверчивает" сонату, чем углубляется тема повторяющегося движения из века в век проблем человека, творящего искусство - от великого Шуберта до никому не известного Александра Герцевича.

* Ассоциации проясняют, расширяют в бесконечность примеров вечный антагонизм и вечное единство - трагизм судьбы творческой личности и бессмертие духовной культуры. Играющий Шуберта музыкант и чувствующий с ним родство автор ("нам с музою-голубою...") олицетворяют этот антагонизм и единство, они прорывают личную и историческую несвободу в мир абсолютной духовной раскрепощенности и покоя. Вспомним, что покой Мастера М. Булгакова тоже связан с музыкой Шуберта.

Актом духовного сопротивления личности неумолимому бегу времени, миру зла, насилия, власти является стихотворение В. Пастернака "Гамлет" из цикла "Стихотворения Юрия Живаго". Уже самим названием произведение отсылает читателя к известному шекспировскому герою - Гамлету, решающему важный философский вопрос: "быть или не быть, смириться под ударами судьбы или оказать судьбе сопротивление?" Гамлет в мучительных противоречиях делает свой нелегкий выбор - он восстанавливает добро и справедливость, вопреки злым обстоятельствам, связывая порванную связь времен. В стихотворении возникает ассоциация и с другим образом - образом Иисуса Христа, который накануне предательства в Гефсиманскую ночь молился за всех людей, не слышащих его Слово, готовится взойти за всех на крест, но вместе с тем и сомневается в том, нужна ли его искупительная жертва человечеству. Согласно Библии, Христос в момент сомнения обратился к Богу-Отцу: "Боже, да минует меня чаша сия". Эти слова поэтически воспроизводятся в стихотворении Пастернака: "Если только можно, Авва Отче, Чашу эту мимо пронеси". Но Бог не ответил Иисусу, показывая тем самым, что нужно идти крестным путем, чтобы разбудить людей от вечного сна. И Христос отвечает: "Пусть

будет так, как Ты хочешь, а не так, как Я хочу”, - и на утро готов принять поцелуй Иуды и подняться на Голгофу.

Лирический герой имеет черты и главного героя романа Пастернака Юрия Живаго, которому также пришлось делать выбор, как Гамлету и Иисусу, но уже в других исторических условиях, условиях государственного насилия XX века. Юрий Живаго сохраняет в себе “живой дух”, человечность, сближаясь этим с личностью самого Бориса Пастернака.

Образ лирического героя объединяет переживания и Гамлета, и Христа, и Юрия Живаго, и Пастернака, но он не тождественен ни одному из них и не является неким “средним арифметическим”. Литературные ассоциации помогают автору воссоздать образ человека в широком историческом, культурном, философском смысле, который пытается постичь смысл мироздания и свое место в нем, оказавшись в одиночестве посреди зла, лжи, фарисейства.

Связь с трагедией “Гамлет” ведет к возникновению еще одной ассоциации: жизнь-театр. Отсюда и театральная лексика: подмостки, роль, драма. Данная ассоциация настраивает на особое восприятие эпохи поэтом. Реальный мир превращается у него в театр, балаган, где люди - бездумные марионетки, а основным закон - фарисейство. Но противовесом трагической действительности выступает внутренний мир человека, оставшегося личностью даже в “сумраке ночи”. Апелляция к вечным образам искусства освещает особым светом мрачное пространство стихотворения, утверждая мысль о вечном “духе добра”, который побеждает время, зло, насилие - “силу подлости и злобы”.

Ассоциативный анализ помогает глубже проникнуть в идейно-эстетический смысл поэтического произведения при помощи авторских и читательских литературных ассоциаций, объединяющих все многообразие связей художественного текста с внешним миром.

SUMMARY

The article defines the literary association as well as different kinds and forms of association playin an important role in the consideration of the ideo-artistic concept of a lyrical piece are distinguished. As an example of such analysis the authors suggest the associative analysis of poems by B.Pasternak and O.Mandelshtam in wich the roll-calls with images and ideas of different cultural epochs play the significant role. For the first time in the literary science the concept of literary association comes into usage. The concept is broader in its meaning than the well-known terms “allussion” and “reminiscence”.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Литературный энциклопедический словарь.- М.: Советская энциклопедия, 1987.- с.20, 322.
2. Бродский И. Сын цивилизации // Звезда.-1989.-№8.-с.188.
3. Гинзбург Л. О лирике.- Л.: Советский писатель, 1974.- с.286.
4. Мандельштам О.Э. Разговор о Данте // Мандельштам О.Э. Избранное.-М.: СП Интерпринт, 1991.- с.283.
5. Кац Б. В сторону музыки // Литературное обозрение.-1991.-№1.-с.75.

Поступила в редколлегию 11 марта 1996 г.

ЕЛЕГІЯ “ЗОЛОТОГО ВІКУ” РИМСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ІЗ ІСТОРІЇ ЖАНРУ)

Ткаченко О.Г., ст.викладач

Останнім часом в українському літературознавстві поживався інтерес до античної літератури. Та це й зрозуміло, оскільки саме антична, тобто греко-римська література, справила величезний вплив на світову літературу і стала невичерпним джерелом розвитку літератур майже всіх народів. Це в повній мірі стосується і української літератури, яка протягом усього свого розвитку використовувала естетичні надбання античності. “Без дослідження ролі і значення античних традицій у кожній національній літературі неможливе правильне висвітлення як всього її шляху, так і окремих етапів розвитку”, — справедливо стверджує Ю.Микитенко [1].

Одним із найбільш поширених жанрів римської поезії була елегія — ліричний вірш, сповнений почуття журби, сумних роздумів і меланхолії. Елегія як ліро-епічний жанр виникла в Давній Греції, пройшла там період становлення, а остаточно сформувалась у римській літературі і стала у “римлян найулюбленішим видом поезії”. Розквіт елегії приходить на епоху Августа, останні десятиріччя I століття до н.е. Існує точка зору, що “розквіт елегії пов’язаний значною мірою з тією обставиною, що кохання поета стає маскуванням для опозиції офіційній ідеології, обґрунтуванням втечі в приватне життя” [2]. Час правління Августа для римської літератури став її “золотим віком”. І не тільки тому, як пише Горацій, що “легке безумство” і загальна пристрасть до поезії охопили всіх — і вчених, і невчених [3], а й тому, що були створені літературні шедеври, які стали неоціненною скарбницею світової літератури.

На перших порах римська елегія розвивалася під впливом давньогрецької елегії александрійської епохи. Поява легкої александрійської елегії, пронизаної особистими почуттями поета, мала для римської літератури величезне значення, оскільки традиційність не допускала навіть незначного відособлення поета і вияву його чисто суб’єктивних переживань. Лукрецій частково порушив цю заборону, але цілковитого права на існування в поезії Риму особистим почуттям надають елегії поетів I ст. до н.е., зокрема Галла Корнелія, Валерія Катулла, Альбія Тібулла, Секста Проперція і Публія Овідія.

У душі александрійських ліриків творив свої вірші Галл Корнелій [69-26 рр. до н.е.], який вважається засновником римської елегії. Критики відзначали надто стриманий стиль поета. На жаль, ці елегії не збереглися.

Послідовником александрійської елегії на початку свого творчого шляху виступає і Гай Катулл [84-54 рр. до н.е.]. Проте славу талановитого лірика йому принесли інтимні вірші, що влилися свіжим, бурхливим потоком у римську літературу. Складні, суперечливі почуття поет розкриває у коротеньких, щирих, бездоганих за формою елегіях. Це, мабуть, були перші в античній літературі зразки глибоко суб’єктивної лірики, щирої й безпосередньої, яка перетворюється на сповідь, на щоденник потаємних думок. Особливо популярними були елегії, присвячені Лесбії:

Гаряче так не кохали ще жодної жінки на світі,

Так, як тебе я кохав, Лесбіє, мила моя.

Ще не едали нікого зв’язки так міцні і надійні,

Як поєднала колись нас наша вірна любов.

Переклад Ю. Кузьми [4].

Елегії Катулла, довершені за змістом і за художньою формою, пристрасні і зворушливі, пройняті почуттям смутку і болю. Вони відтворюють складну гаму почуттів, що переповняють душу поета, тому й спонукали багато наслідувань і в античній літературі, і в європейських, починаючи з епохи Відродження. "Латинський Пушкін", - так називав Катулла О. Блок.

Творцем власне римської оригінальної елегії вважається Альбій Тібулл [50 - 19 рр. до н.е.], "в його то творах елегія і набула чисто римського характеру" [5]. Якщо елегіям Катулла почуття смутку, журби, сумних роздумів надавало життя, власна доля, то у Тібулла ця тональність стає обов'язковою умовою жанру. Далекий від політичного життя країни, Тібулл у своїх поезіях оспівував кохання, природу, уславляв сільське життя. Поет байдужий до багатства, пошестей, слави, йому ненависна війна. Одна з елегій Тібулла так і називається "Війна і мир".

З іменем Тібулла до нас дійшло чотири книги елегій, але тільки дві з них беззаперечно належать йому. В одній поет оспівує своє кохання до Делії — колишньої рабині, яка не дочекалась поета, героїнею іншої є Немізіда, що вимагає від палко закоханого в неї поета матеріальних благ, а не віршів. Кожна з цих книг — своєрідний любовний роман, наповнений почуттями радості і страждання поета, який щиро і ніжно кохає, але кохана зраджує його, і журлива тональність проходить через всю книгу.

Елегії Тібулла, для яких характерні сентиментально-журливий тон, простота викладу, відсутність показної вченості, мали величезний вплив на сучасників. Поета порівнювали з Цезарем за прозорість і чистоту мови, суворий лексичний відбір, "вікінченість" і "витонченість" елегій. Його творчість високо цінували Горацій, Овідій. Зокрема, в елегії "На смерть Тібулла" Овідій називає його "великим співцем", глибоко сумує з приводу передчасної смерті молодого лірика і вірить: доки існує на землі кохання, доти будуть читати елегії Тібулла:

Так, Немізіда твоя, твоя Делія житимуть вічно,

Пам'ять про першу твою і про останню любов... [5].

Пізніше відомий авторитет у царині грецької та римської літератури Квінтіліан, аналізуючи римську елегію, надає перевагу елегіям Тібулла не тільки перед Катуллом і Проперцієм, а й перед Овідієм. Дійсно, прості, зрозумілі і в той же час вишукані вірші Тібулла — це кращі зарзки римської елегії, що чарують щирістю почуттів, м'якістю і задушевністю тону. Тібулл поєднав у собі поетичний талантист з простотою і ніжністю душі — риси, що майже не притаманні латинським поетам, — все це дало можливість вченим вважати його справжнім творцем елегії "золотого віку" римської літератури. В жанрі любовної елегії творив і сучасник Тібулла, видатний римський елегік Секст Проперцій [бл. 47-15 рр. до н.е.]. Але більшість його елегій, незважаючи на емоційну напруженість і психологічну глибину в оспівуванні всіх перипетій кохання, що приносить не тільки щастя і блаженство, а й муки та страждання, написані важкою мовою і з нарочитою "вченістю". Відомо чотири книги елегій поета. В першій, що має назву "Кінфія", з притаманною йому пристастю Проперцій змальовує своє кохання до Гостії:

Втіхи середечні мої підносять мене над царями.

Хай же тривають вони, поки живу і люблю.

Переклад А. Содомори [6].

Список першокласних елегіків епохи "золотого віку" римської літератури завершує один із найобдарованіших поетів античного світу Публій Овідій

Назон /43 р. до н.е. майстер цього жанру, що вніс у скарбницю Візантійського прийняття

Перша збірка славу майстра послідовником і відзначалися в "Любоощів ніжні глибину любовні він говорить про

Вже я Гляньте Хочеш

Поет говорить свого почуття, яскраві побутові психологічними "Любовні елегії"

Вірше Після м

Зовсім на "Послання" ("Те уступила місце використовує см Овідію живою б туга за ним, сп роздуми про см жанрі елегії, з е ліричного монол втілення психо відтворював скл

Наступна кни дидактичною, п в той час доси закоханим: як зберегти. Викл напученнями, п

Своєрідним л від кохання", на елегії знаменув поета. Нові твої підтверджували

У книзі "Фас події з історії Ри історії, що роби ваги, бо всю різн антикварних роз Августа.

Джерелами п

Назон /43 р. до н.е. - бл. 18 р. н.е. / . Він увійшов у літературу як блискучий майстер цього жанру, неперевершений віртуоз форми, талановитий новатор, що вніс у скарбницю римської поезії, нові засоби відображення дійсності. Визнання прийшло до Овідія ще за життя, але доля його склалася трагічно.

Перша збірка віршів, що мала назву "Любовні елегії", принесла Овідію славу майстра любовної елегії. Незважаючи на те, що поет вважав себе послідовником Галла, Тібулла і Проперція, його елегії на відміну від них відзначалися відсутністю смутку, журливого тону, життєлюбством. "Любощів ніжний співець", Овідій не намагається передати всю повноту і глибину любовного почуття. Для нього кохання - світле почуття, про яке він говорить престо, щиро, співуче:

Вже я любові служу - в таборі збройнім її.
Гляньте: чим не воєк? залюбки я воюю ночами.
Хочеш позбутись нудьги - тож і собі покохай.

Переклад А. Сodomори [7].

Поет говорить про любов, але не втомлює слухача, не переконує в глибині свого почуття, не надокучає йому слізливістю. Дотепність, тонкий гумор, яскраві побутові сцени, стрункість і легкість вірша в поєднанні з вдалим психологічними спостереженнями дали можливість поету вірити, що його "Любовні елегії" принесуть йому безсмертя:

Вірше ласкавих елегій, легка моя Муза, прощайте!
Після мене мій твір буде жити віки.

Переклад А. Сodomори [7].

Зовсім на інших засадах були побудовані елегії збірки "Послання" ("Героїні"), теж присвячені коханням, але в них "легка муза" уступила місце більш серйозній. Автор піддає поетичній обробці міфи, використовує сюжети грецьких трагедій, поезії Катулла, які близькі були Овідію живою безпосередністю і пристрасною почуття. Розлука з коханим, туга за ним, спогади про час, проведений разом, благання повернутися, роздуми про смерть - теми, яким присвячені листи 15 героїнь, написані в жанрі елегії, з застосуванням нової для тогочасної римської поезії форми ліричного монологу. Збірка стала значним літературним явищем як художнє втілення психології кохання, де декламаційний стиль елегій словесно відтворював складну душевну боротьбу.

Наступна книга елегій "Наука кохання", яку критика вважає пародійно-дидактичною, побудована за принципом риторичних посібників, що були в той час досить поширеними. Автор у жартівливому тоні дає поради закоханим: як вибрати об'єкт кохання, як домогтися кохання і як його зберегти. Виклад нехитрої "науки" супроводжується ефектними напученнями, побутовими сценками, міфологічними оповідями.

Своєрідним додатком до "Науки кохання" були елегії збірки "Засоби від кохання", написані в тому ж повчально-пародійному тоні. Ці пародійні елегії знаменували закінчення першого періоду творчості давньоримського поета. Нові твори свідчили про перехід Овідія до більш серйозних тем і підтверджували блискучий талант їх автора.

У книзі "Фасти" ("Місяцеслів") кожна елегія - це закінчена оповідь про події з історії Риму. Поряд з міфами тут багато сюжетів з минулої і сучасної історії, що робило твір своєрідним літописом і надавало йому державної ваги, бо всю різноманітність міфологічних домислів, астрономічних довідок, антикварних розшукувань, описів та оповідань зведено до уславлення цезаря Августа.

Джерелами поеми "Метаморфози" ("Перетворення"), що складається із

15 книг, стали греко-римські міфи про перетворення богів або людей у тварин, птахів, рослин, каміння, зірки тощо.

Тема перетворення займає велике місце у міфології стародавніх народів. Були ці міфи у великій кількості і у римлян.

Античні поети часто зверталися до них, але, як правило, піддавали поетичній обробці одне-два сказання, у Овідія ж їх нараховується 250. Від створення світу, яке є першим перетворенням, до новітньої офіційно визнаної "метаморфози" перетворення Юлія Цезаря в комету. Із величезної кількості ефектно викладених сказань, що роблять твір витонченою новелою, назвемо кілька найбільш відомих: перетворення Дафни в лаврове дерево, Нарцисса і Гіацинта - в квіти, Ніаби - в кам'яну брилу, розпусних жінок - у скелі. Особливою популярності набув міф "Пігмаліон", де йдеться про перетворення статуї в дівчину.

Овідій з незвичайною легкістю чергує сумні і веселі картини, зворушливі і жахливі, піднесені і смішні. Любов фігурує в найрізноманітніших аспектах, хоча і є далеко не єдиною темою. Яка ж була потрібна майстерність композиції, щоб із окремих елегій, епілій, іділій, мініатюр створити цілісну розповідь. Поет закінчує свій твір з вірою, що створив пам'ятник, якого не знищить "ні гнів Юпітера, ні вгонь, ні меч, ні ніщивний час". Так і сталося. "Метаморфози" - один із найвідоміших літературних творів у світі.

Найвищим досягненням елегійної лірики Овідія є його "Скорботні елегії". "Радісно в щасті співав я: у тузі співаю тужливо", - пише поет.

Заплутаний у якусь придворну інтригу, особистим наказом імператора Августа поет був висланий з Рима на окраїну Римської держави в місто Томи (тепер Констанца, Румунія). Там і пройшли його останні, майже 10 років життя. Все, що пережив і про що згадував, що думав і про що мріяв, поєднане з непересічним поетичним талантом, знайшло відображення в 5 книгах "Скорботних елегій" і 4 книгах "Понтіських послань". "Образ правдивий мій - в пісні моїй", - запевняв поет і співав про себе. Саме щирість і простота, журливі і суворі тони, якими він передає свої глибокі людські страждання, зробили "Скорботні елегії" бессмертними і дали римській літературі зразки нового ліричного жанру - суб'єктивної елегії, не пов'язаної з темою кохання.

Творча спадщина Овідія щедро живила своїми темами, мотивами, настроями і образами європейську літературу та мистецтво. В українській літературі образ видатного античного поета назавжди пов'язаний з ім'ям Т.Г.Шевченко, для якого Овідій був "найдосконалішим творінням всемогутнього творця всесвіту" [8].

Овідія називають "завершувачем і разом з тим руйнівником елегії" [2], і це не випадково. Саме Овідій показав, що елегія - це жанр, який здатний не тільки оспівати кохання і передати всю гаму любовних почуттів, а й закарбувати людські страждання, біль, відчайдушність і трагізм самотності, його елегії зовсім не вписувалися в поняття римського типу елегії.

Отже, розвинувшись на ґрунті александрійської "легкої" і "ученої" елегії, римська елегія розширила тематичний діапазон, психологічне наповнення жанру, надала йому яскраво вираженого суб'єктивного характеру. Спалахнувши яскравим вогнищем в 1 столітті до нашої ери, вона досить швидко згасла, проте залишила помітний слід в історії світової літератури. Римська елегія стала найголовнішим джерелом розвитку європейської любовної лірики і справила величезний вплив на подальший розвиток цього жанру в європейських літературах, зокрема українській.

SUMMA

This art
agreat influ
The author
and Ovidi
individual s
with the cre

СПИСОК

1. Микит
- С.А.
2. Трон
3. Горал
4. Катю
5. Овіді
6. Проп
7. Содол
8. Шевч

друк.ар

SUMMARY

This article tells us about the elegy of a "gold century" of the Russian Literature, that showed a great influence on the development of this genre in the European Literatures, especially Ukrainian. The author analyses the elegies of famous poets of antiquity Korneliya, Katulla, Propertiya, Tibulla and Ovidiya. He used the poetic texts, and it gives an opportunity to imagine a person and an individual style of the Roman poets. The work assents its attention on ideals and images which call with the creative work of the Ukrainian poets, in particular T.G.Shevchenko.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Микитенко Ю.Ю. Аянчна спадщина і становлення нової української літератури.-К.,1991.-С.4.
2. Тронскій И.М. История античной литературы.-М.,1988.-С.282.
3. Гораций. Про поетичне мистецтво//Жовтень.-1973.-№1.-С.9.
4. Катулл Валерій. Елегії//Іноземна філологія.-1974.-№89.-С.114.
5. Овідій. На смерть Тібуллу//Антична література:Хрестоматія.-К.,1968.-С.486.
6. Проперцій. Елегії//Антична література: Хрестоматія.-С.483.
7. Содомора Андрій.Жива античність.-К.,1983.-С.211.
8. Шевченко Т.Г. Твори: У 5 т.-К.,1979.-Т.5.-С.22.

Надійшла до редколегії 5 січня 1996 р.

Здано до складання 26.08 96 р. Підписано до друку 5.03.97р. Ум.-
друк.арк.11.4.Облік.-видавн.арк.11.04. Тираж 150 примірників. "Рецептр" СумДУ,
244007 Суми, вул. Римського-Корсакова, 2. Замовлення № 70